

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 109:3

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Drs K. Schilder, Drs C. Tazelaar en Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Drs J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Groshoide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr P. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr J. Thijss, Middel; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland en Ned.-Indië f9.— per jaar.
Advertentie: 85 cent per regel.

INHOUD: Het jaar 1924. III. — Uit de Schrift: Geringe zonden (Num. 20:10 en 11). — Kerkelijk Leven: Een Ethische Dogmatiek V. Het aanblijven van Prof. Dr H. H. Kuiper, Contra Naturam. — Opvoeding en Onderwijs. Eigenaardige handing. — Pop. Wet. Schetsen: Een zeventiende eeuwse Gideon VII. — Uit het Pub. en Soc. Leven: Ontwerp-Standprogramma VI. De theologische Studied. en het Sociale Leven. Cellenstatistiek. Belangstelling in den arbeid. Het voornamste in deze week. Post. vraging. Puzzles. Een lijst? — Geestelijke Adviezen: Nog eens „vroegdoop“. Bazaar. — Uit de Buitenlandse Kerk. — Perscheur. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HET JAAR 1924.

III.

De wereldpolitiek.

Als teken des tijds wordt het bolsjevisme te ernstiger, wanneer men let op zijn sterke vorderingen in China, Japan en andere Oostersche landen.

Onwillekeurig brengt de christen dit in verband met Ezechiëls profetie omtrent Gog (Ez. 38).

Voorzover het geheim der profetie zich ontsluit, zullen ten tijde van den Antichrist juist volkeren, die totnogtoe weinig invloed oefenden op de wereldhistorie, dan in beweging komen.

Als we de kaart overzien, denken we aan Mongolië en nog andere deelen in Azië en Afrika.

Zou het nu het bolsjevisme gelukken, dat met zijn revolutiegeest te doortrekken, dan zou een toestand worden geschapen, die den christen met huivering vervult.

Daarbij komt, dat, als men sommige berichten gelooven mag, de daareven genoemde landen voor het bolsjevisme als open liggen.

Dit kan een oogenblik verwondering wekken. Immers, het bolsjevisme heeft zich als brutaal anti-religieus doen kennen.

En de Oostersche volkeren zijn alle religieus gearde, zij het dan ook, dat het Buddhisme geen religie in den eigenlijken zin mag heeten.

Wat de verbazing nog meer doet stijgen, is, dat niet alleen de aanhangers van deze valsche religies voor het bolsjevisme worden gewonnen, maar dat het zelfs adepten maakt onder de betrekkelijk weinige christenen in die landen. De bekende Soen Yat Sen, een der voornaamste staatslieden in China en die als christen te boek staat, moet levens het bolsjevisme hebben aangenomen.

Hoe komt dat?

Omdat het bolsjevisme twee aangezichten heeft. In eigen land openbaart het zich als anti-theïstisch. Voor de Westersche volkeren kan dat niet verborgen blijven. Daarom richt het zich naar het Westen met een gelaat, dat door godsdiensthaat is geteekend.

Maar naar het Oosten grimeert het de anti-religieuze trekken weg. Het propageert geen godsdienst, maar ageert ook niet tegen den godsdienst. Het neemt den schijn aan, alsof het ieder volk zijn eigen religie wil laten behouden.

Het spekuelt uitsluitend op den eenzijdigen gemeenschapszin, die aan elk Oosters volk eigen is.

In het Oosten toch heerscht de kuddageest.

Het kommuniste zit den Oosterling in het bloed.

En waar er nu een drang werkt om zich de Westersche beschaving eigen te maken en uit het Westen zich een kommuniste presenteert, daar wordt al heel spoedig aansluiting verkregen.

Mocht het nu het bolsjevisme gelukken het Oosten en ook Afrikaansche landen met zijn kommuniste te doorgloeien, dan zal het op het geschikte moment zijn masker afleggen.

Het zal zich toonen in zijn anti-christelijken, anti-goddelijken, anti-religieuzen aard.

De volkeren, welke het in zijn macht heeft, zullen zich daaraan niet kunnen onttrekken.

En dan...?

Neen, ook nu treden we niet als profeet op. God heeft de tijden en gelegenheden in Zijn hand.

Er zijn ook tekenen, welke doen vragen of voor het bolsjevisme niet het stadium van ontbinding is ingetreden.

1924 telde onder zijn dooden ook de ziel van het bolsjevisme: Lenin.

Als een godheid leeft deze in veler gedachten voort.

Maar de nagedachtenis van Lenin oefent niet de magische kracht van den levenden persoon.

De verdeeldheid tusschen Lenin en Trotski is na het overlijden van den eerste pas goed aan het licht gekomen.

Leninisten en Trotskianen staan scherp tegen elkander over.

De eersten hebben de macht in het oude Kremlin, de laatsten vinden hun bolwerk in het leger.

Zoo deze scheur verder werd gereten, zouden beide groepen elkander misschien met huid en haar verslinden en kon een nieuwe toekomst dagen.

Doch, mogelijk is „dagen“ hier weer te veel gezegd.

Want er zou ook een richting zich kunnen baanbreken, nog erger dan het bolsjevisme.

Met iedere mogelijkheid dient rekening gehouden.

Als gunstiger tekenen zijn aan te merken de vele boerenopstanden, welke veelal een religieuze drijfveer hebben. Ook in de kleine steden groeit het protest tegen het antichristendom. Zullen deze verschijnselen aanzwellen tot een geweldigen stroom?

Het is Gode alleen bekend.

Wel behoorde de wereldpolitiek zich krachtig tegen de bolsjevistische epidemie te verweren.

We wezen er reeds op, dat 1924 daarvan reeds iets te aanschouwen gaf.

Aankankelijk deed het zich anders aanzien.

Frankrijk en Engeland erkenden de sovjet-regering de jure.

Later werd men voorzigtiger.

Toch wordt de noodzakelijkheid van eendrachtig samenwerken tot vernietiging der Russische „cellen“ nog niet helder genoeg ingezien.

Alleen de randstaten van Rusland hebben er oog voor, dat het al dan niet doorwerken van het bolsjevisme buiten de Russische grenzen voor hen een levenskwessie is.

Het beteekent voor hen een strijd om het nationale voortbestaan.

Doch in de andere landen werd de wereldpolitiek door andere factoren beheerscht.

Want werkelijke wereldpolitiek werd er gevoerd in 1924.

Daardoor zal dit jaar in de annalen bekend blijven.

Een „wereldpolitiek“ in den meest intensieven zin van het woord.

In menig rijk was de nationale aan de wereldpolitiek ondergeschikt.

Het aftreden of aanblijven van ministeries stond soms in nauw verband met den politieke koers, welke zij insloegen, al deed bij het heengaan iets anders als officieel struikelblok dienst.

En in die wereldpolitiek vonden — wondere gebeurtenis! — idealisme en materialisme elkander.

In het brandpunt van de wereldpolitiek stond Duitsland.

Het kan niet ontkend, dat in de verschillende landen zachtere, mildere gevoelens jegens Duitsland zich baanbreken.

Maar tegelijk werd men ontblinddoekt voor het feit, dat slechts door Duitsland vrij te doen ademen en financieel te helpen, de schadevergoeding, waarnaar men zoowel aan deze als gene zijde van den Oceaan haakte, in de respectievelijke rijkslaadjes kon worden gestort.

Begin April kwam de commissie-Dawes met een plan van herstel.

In het laatst van April (den 25sten) werd het door Engeland, Frankrijk en België als basis van beraadslaging aanvaard.

Op 16 Juli werd door Ramsay MacDonald de Londensche conferentie geopend.

De 16de Augustus bracht de sluiting van de Londensche conferentie, waarop het protocol van Londen, dat de verwerkelijking van het Dawes-

plan inhield, werd geteekend, dat daarna door de belanghebbende landen werd geratificeerd.

Naast het protocol van Londen heeft 1924 ook op zijn rekening het protocol van Genève, waarin de idee van „ontwapening“, bedield in den zin van verminderde wapening en onderling steun verleenen ter handhaving van den wereldvrede, in artikelen werd vastgelegd.

Men is het er echter niet over eens of dit protocol op de credit dan wel op de debetzijde van 1924 moet worden geschreven.

Voor den kroniekschrijver, die tevens als boekhouder fungeert, een raar geval.

Wij voor ons zouden het op de debetzijde willen plaatsen.

Tenminste, gelijk het daar ligt.

Ondergaat het sterke wijzigingen, dan zou ons oordeel kunnen veranderen.

Maar bij de intrede van 1925 zag het daarnaar niet uit.

De wereldpolitici, te Genève bijeen, toonden zich over het geheel wat te optimistisch.

Uiteraard heeft de wereldpolitiek meer knopen te ontwarren dan de nationale politiek, schoon die op dit punt ook niet misdeeld is.

En knopen doorhakken kan goed zijn voor één keer.

Doch als men er een gewoonte van maakt, ont-knoopt men het verzet.

In elk geval heeft de wereldpolitiek in 1924 pionnen vooruitgeschoven.

1925 moet nu zotten en zal wel groote stukken moeten aanspreken.

Maar 't is waar, wereldpolitiek is geen spel.

Ze is harde ernst.

Boven de wereldpolitiek — en dat geeft rust — zit Hij, die alle dingen werkt naar den raad van Zijn wil.

HEPP.

UIT DE SCHRIFT.

Geringe zonden.

Hooft toch, gij wederspanningen, zullen wij water voor uledien uit deze steenrots te roo-schijn brengen? Toen hief Mozes zijne hand op en hij sloeg de steenrots tweemaal met zijn staf.
Numeri 20:10 en 11.

Het trouwe Woord van God verdroomt het leven van Gods knechten niet, verbloemt geen enkele hunner zonden, maar toont hen ons, gelijk ze in de werkelijkheid hebben geleefd en hebben gezondigd, menschen van gelijke beweging als wij.

Abraham is de vader aller geloovigen, maar we zien hem niet de waarheid scharrelen, als hij ge-vaar ducht in Egypte. Jakob is Israël, vorst Gods, maar ook Jakob, de hiellichter, die zijn broeder de eerstgeboorte aftroggelt en straks bedriegelijk hem den vaderlijken zegen durft ontfutselen. En David is de man naar Gods hart, de koning van Gods keus, maar ook de rijke roover, die den arme zijn eenig ooglam waagt te ontfutselen. En Petrus' belijdenis is de rots, op welke Christus Zijn gemeente heeft willen bouwen en hoor hem in des hoogenpriesters hof.

Het trouwe Woord van God dekt van Gods kin-deren, ook van de allerheiligste, de overtredingen niet weg.

Als ge Mozes ziet weerkeren van den berg, ge-doopt in hemelglans, die hem het aangezicht doet glinsteren... ge zoudt zeggen: een heilige! Zeg het maar, het mag wel: heilige Mozes!

Maar dan komt het trouwe Woord van God en fantaseert ook van dezen heilige de zonde niet weg.

Een zonde, zoo zwaar van God gestraft. Hij zal het volk niet mogen inbrengen in het land, dat van den Heere is beloofd. En dat moet voor dezen Mozes wat zijn geweest!

* * *

Het schijnt wel een heel gering vergrijp, dat ons van Mozes wordt gemeld. Als er niet aan-stonds het strafwoord des Heeren aan was ver-

bonden, zoudt ge in het geschiedverhaal nauwelijks hebben opgemerkt, dat Mozes niet naar Gods bevel heeft gesproken tot de rots maar tot het voor die rots verzamelde volk en toen, toornig, met zijn staf tweemaal tegen den rotswand heeft gebeukt.

En als ge het wel hebt opgemerkt, dan zijt ge geneigd om Mozes te verontschuldigen. Het is geen wonder, dat het hem eindelijk een oogenblik te veel is geworden. Wat heeft hij al, bijkans negen en dertig jaren, te verduren gehad! Hoe telkens heeft zijn volk zich tegen den Heere en diens knechten verzet! Het is zoo'n lastig volk, dat Gods weldaden vergeet en bij de eerste moeite weer moert!

Het felle woord is er bij Mozes al uit, eer hij het zelve weet. De staf is al omhooggezwaaaid en de rots er mee getroffen, eenmaal, tweemaal, eer Mozes zich bewust kan zijn, het bevel van zijn God te hebben overtreden.

Al te gering! Davids val is ontzettend geweest en van Petrus' verloochening kunnen we huiveren!

Maar Mozes' struikeling? Zoo gering! We zijn geneigd den ouden, trouwen leidsman van het moeilijke volk Israël vrij te pleiten.

En deze geringe zonde wordt zoo zwaar gestraft.

* * *

Ons oordeel over de zonden is zoo oppervlakkig, een oordeel van den buitenkant. Wij nemen waar niet anders dan den uiterlijken vorm en den naar buiten tredenden omvang van het kwaad. En naar onze waarneming rubriceeren wij dan en noemen „zwaar” het een, en „licht” het ander.

Maar God oordeelt naar wat er achter het uiterlijk waarneembare schuilt. Hij peilt het hart. Hij ziet den innerlijken aard der zonde en oordeelt over de gezindheid des harten.

Heel veel, waarop wij niet letten, merkt God als een groote zonde aan en als wij geneigd zijn ach en wee te roepen, heeft God de zonde wellicht zoo heel anders gewogen.

„Gij hebt Mij niet geheiligd voor Israëls oog!”

Indien Mozes daar bij de steenrots hadde gestaan met oogen fonkelend van heiligen toorn en hadde gesproken: „Hoe durft ge, o Israël, hoe durft ge met uw gemor opnieuw uw God te beleedigen!” Maar dat was het niet. Van den Heere geen woord. Over God wordt bij de steenrots niet gerept. Zulken wij, wij, water uit deze steenrots voortbrengen?

Wij, wij! Niet de beleediging van zijn God maar eigen gekrenkte trots doet Mozes' oog vlammen. De dienstknecht heeft zich gesteld in de plaats van zijn Meester. Mozes' hart heeft hier niet om de eer van zijn Zender, maar om de spil van zijn eigen ik gecirkeld.

Zoo heeft het de Heere gezien! Gij hebt Mij niet geheiligd!

* * *

Hier is het kwaad van onze geringe zonden. Er is bij menigeen gemis aan dat diepe schuldbesef, waarin de weg der genade wordt begonnen, omdat we bevreden zijn met oppervlakkige, wereldsche moraal.

We zijn geneigd alleen als zonde in ons leven te brandmerken de grove daad, welke ook door de publieke opinie wordt veroordeeld.

We hebben zoo licht genoeg aan de zonder schroom geteekende attestformule: gezond in de leer en onbesproken van wandel!

Maar dan kennen we ons zelve niet en hebben geen behoefte aan genade, aan verlossing, aan leven.

Indien we eens op de geringe vergruipen gingen letten! Indien we eens trachtten door te dringen tot den achtergrond van ons woord en onze daad! Indien we ons geweten eens niet bedwelden, maar het ongetemperd aan het woord lieten!

We zouden meer bewuste behoefte hebben aan vergeving, aan vernieuwing, aan bekeering!

Want onze geringe zonden zullen in Gods oog zoo zware zonden zijn. En als wij pogen ons de geringe zonden zelf te vergeven, dorsten we niet naar de vergeving van God!

* * *

Indien we eens méér wilden letten op ons eigen hart! Wat is het centrum van ons leven? Willen we ons bij ons spreken en handelen, óók in het koninkrijk Gods, bewust worden, waar het ons nu eigenlijk om te doen is, waar het bij ons om draait?

Wie onzer, die maar eenigermate zichzelf kent, welke vader of moeder van een woelig gezin, welke onderwijzer of onderwijzeres in een moeilijke klas, welke predikant in een niet al te gemakkelijke gemeente, wie, die ergens in staat of maatschappij of waar ook tot leiding is geroepen, verstaat niet Mozes' gramstorige stemming?

Als wij toornen moeten, is het dan de gekrenkte trots van ons beleedigde ik of is het droefheid om de schending van Gods heiligen wil, die ons door de ziel komt vlammen?

Ontstoken uit den hemel of ontstoken van de hel?

Bij den beste mengt zich in het heiligste nog zooveel onzalige zelfzucht.

We zien in Mozes' struikeling hoe God er over oordeelt.

Maar dan doet ons de bezinning over onze geringe zonden ook bidden: „Wie zou de afdwalingen verstaan? Reinig mij van de verborgene afdwalingen. Houd uwen knecht ook terug van trotschheden; laat ze niet over mij heerschen. Laat de reden mijns monds en de overdenking mijns harten welbehagelijk zijn voor Uw aangezicht, o Heere, mijn Rotssteen en mijn Verlosser!”

Dan worstelen we ook tegen onze geringe zonden.

G. R. K.

KERKELIJK LEVEN.

Een Ethische Dogmatiek.

V.

In deze reeks wordt besproken de „Christelijke Dogmatiek” door Dr. J. Riemens Jr., uitgegeven bij G. F. Callenbach te Nijkerk 1924. Het verdient waardering, dat Dr. Riemens zich gewaagd heeft aan een Ethische Dogmatiek. Hij stelt zelf zijn werk eenigzins antithetisch tegenover de Gereformeerde Dogmatiek van Davinck e.a.

Evenzeer moet 't als een schrede voorwaarts beschouwd, dat hij het christendom niet laat opgaan in impressies of nevelige gevoelensdrukken, maar dat het volgens hem ook biedt een geheel van levens- en wereldbeschouwing. Hij wil afzoo ook aan het denken een voorstandende plaats geven.

Dr. Riemens' dogmatiek draagt geen confessioneel karakter. Hij wil teruggaan op de leerformules van alle christelijke kerken en die dan vergelijken met „de vrije organische ontlooiing der Christelijke geloofswaarheid... in den loop der tijden”. De beslissing ligt hier afzoo bij den vergelijker, is dus subjectief. Ook schept Dr. R. naast de dogmatiek en ethiek een epi-dologie (leer van de hoop), waardoor de eschatologie (leer van de laatste dingen) buiten de dogmatiek wordt gesloten.

Vooris erkent hij in zeker opzicht het normatief karakter der Heilige Schrift, maar over de onbetrouwbaarheid der Schrift zwijgt hij. Hij acht gelovige Schriftcritiek geoorloofd en neemt in dit verband de onderscheiding tusschen Kanonieke en deuterio-Kanonieke boeken voor zijn rekening. Hij heijdt de absoluteheid van het Christendom, maar laat levens de mogelijkheid open, dat heidenen zalig worden.

„De leer aangaande God is een versteend lied.”

Zoo begint § 3, dat tot opschrift draagt: Gods Wezen.

Bij het lezen van deze woorden houdt ge een oogenblik uw hart vast voor wat er komen moet. Want als men het in Ethische kringen over verstanding heeft, dan weet ge bijna het overige al. Toch maakt gij u hier, zoo gij een bijgedachte koestert, noodeloos ongerust. Klaarblijkelijk bedoelt Dr. Riemens hier zoogets als een lied in steen, waarbij dan steen het beeld is van het vaste, het zekere, het tastbare.

Een onzer redacteuren schrijft over wijsbegeerte in steen. Men zou ook kunnen spreken over muziek in steen, waarbij de Aya Sophia als dankbaar materiaal zou kunnen dienen. Men kan ook een onderwerp kiezen als: wijsbegeerte in muziek, waarvoor b.v. een Richard Wagner en Mahler belangrijke stof zouden kunnen leveren. Dr. Riemens echter neemt het versteen, of wil men: in steen, niet letterlijk, maar figuurlijk.

Hij legt dan ook uit: „Meer vermag hier de poëzie te benaderen in een grootsch en veelzijdig. Te Deum dan een opsomming of beredeneering. Gevaar voor onheiligt betoogen dreigt van oogenblik tot oogenblik. De formuleering diene tot bevestiging der duidelijkheid: wat gegeven is voor het geloovig denken, is niet nevelig, onzeker, onvast. Het dogma houdt de glorie van Gods deugden omhoog te midden van onkunde, strijd en dwaling”.

Deze opvatting is ons sympathiek.

Wie de dogmatiek voor iets prozaïsch houdt, is er niet achter.

Als de beoefening der dogmatiek de ziel niet zingen doet, volgt men een verkeerde praktijk.

Maar is er nu wel de gewenschte orde in Dr. Riemens' kompositie.

Eerst bespreekt hij naar aanleiding van het eerste artikel der Nederl. Geloofsbelijdenis de deugden van Gods eenigheid, eenvoudigheid en geestelijkheid.

Daarbij laat hij het voorloopig en handelt over Gods namen.

Dan komt de leer der Drieëenheid.

Om daarna weer de leer van Gods deugden te vervolgen.

Dit loopt wel wat door elkander.

Doch daarover is nog wel heen te stappen.

Meer te bejammern valt het, dat de leer van God er zoo pover afkomt.

Dit hangt samen met 's schrijvers betrekkelijke onverschilligheid voor, om niet te spreken van: afkeer van het „metaphysische”, een trek, waardoor hij ons aan Ritschl herinnert.

Hij blijft bij de beschouwing van Gods hoedanigheden te zeer in de sfeer van het geschapene hangen. Hij vraagt hoofdzakelijk, hoe God daarin Zijn deugden openbaart. Maar hij tracht niet met zijn geest boven den kosmos uit te stijgen.

En toch wordt dat laatste door de Schrift op onderscheiden plaatsen geëischt.

Denk b.v. aan dat verheven gedeelte van Spreuken 8, waar de Opperste Wijsheid u medeneemt naar

de eeuwigheid, toen er nog geen schepping bestond.

Denk aan den machtigen proloog van Johannes met dien majestueusen aanvang: In den beginne was de Logos en de Logos was bij God en de Logos was God.

Denk aan het Hoogepriesterlijke Gebed, waarin Christus smeekte: En nu verheerlijk Mij, Gij Vader! bij Uzelf, met de heerlijkheid, die Ik bij U had, eer de wereld was.

Dat mag men geen metaphysika noemen, want hoewel wij ook daarvan geen vijand zijn, behoort deze toch thuis in de filosofie.

Doch als het geloovig verstand bevend en bescheiden ook onderzoek doet naar het „eet der wereld was”, is dat zuivere theologie, zoo het er zich toe bepaalt, de Schriftgegevens daarop te brengen zich in te denken en met elkander in verband te brengen.

Dat is juist het heerlijkste, waartoe de geloovige ook de geloovige beoefenaar van de dogmatiek verwardigd kan worden.

En natuurlijk kan hij het hier zoo min als elders brengen tot adequate (volkomen en volledige) voorstelling en uitdrukking der Goddelijke realiteit.

Het blijft hakkelen en stotteren.

Maar zelfs in dat gebrekkig zich uiten, smaakt men een onwaardebaar genot.

Doch Dr. Riemens ligt gevangen onder de bekoring van het ethische (wat zich concentreert om het wilsleven) en waaraan hij het dynamische (de kracht, welke er van dat wilsleven uitgaat) verbindt.

Voor het physische (natuurlijke) en het metaphysische (wat achter en boven het waarneembaar-natuurlijke zich uitbreidt) heeft hij geen oog of liever: sluit hij met opzet de oogen.

Dat verklaart een zin als deze: „Het Wezen van God moet dus veel meer zedelijk dan natuurlijk (strakke almacht zonder meer) worden opgevat”. Mag ik in het voorbijgaan de verklaring van het natuurlijke in God als „strakke almacht zonder meer” wraken? In zulk een zin hebben de Gereformeerden de Goddelijke natuur nooit omschreven.

Dat verklaart ook, waarom hij onder de namen Gods alleen den Vadersnaam bespreekt. Daarin vindt hij een zedelijke (ethische) betrekking uitgedrukt. De naam Jhoh. (HEERE, de absolute Zijnde, zou hem al te groote moeilijkheden baren. Want dan zou hij zich niet van den plicht kunnen ontslaan, om ook over de Goddelijke natuur te handelen.

Dat verklaart evenzeer, waarom hij de Drieëenheid (door hem bij voorkeur Drieëenheid geheeten) in een openbaringsdrieëenheid laat opgaan. Voor hem zijn de Zoon en de Geest „de beide Levensmachten, waarin God de Vader, zich als God verheerlijkende, ingaat in het geschapene, om het te verlossen en te zaligen” (bl. 26). De drie Personen zijn voor hem dan ook niets anders dan „drie Openbaringswijzen”. En tegen de beschuldiging van een Modalisme (van modi—openbaringswijzen) voor te staan, dekt hij zich met de verklaring, dat hij (of: het geloof, de drie openbaringswijzen Gods niet in elkander doet overgaan. Dat zijn ethische opvatting hem hiertoe drijft, erkent hij. „Want ons kennen van den drieëenigen God is niet metaphysisch, maar ethisch-dynamisch” (bl. 27).

Dat verklaart ook, waarom hij bij de eigenschappen Gods uitgaat van de Goedheid en de Heiligheid. Immers, van de eigenschappen getuigt hij: wij kennen „deze laatste slechts als deugden, ethisch en niet abstract-metaphysisch. Langs ethischen weg is de geloovige tot geloofsverzekerdheid gekomen en komt hij daar altoos weer” (bl. 28).

Dat verklaart ook, waarom hij het gevoelen van Augustinus in deze bewoordingen veroordeelt: „Daarom zijn het meer wijsgeerige concepties dan Christelijk-gefundeerde overwegingen, wanneer in God een „eenige, onveranderlijke wil” wordt aangenomen, zoodat nooit een „novum consilium” (nieuw besluit, H.) gekomen is, noch eenige verandering in Zijn kennen en besluiten” (bl. 32). Van een logische of physische onveranderlijkheid is in God geen sprake, maar alleen „van absolute betrouwbaarheid in ethischen zin” (bl. 31).

Dat verklaart ook, waarom hij onder de Alwetendheid verstaat „een Goddelijke clairvoyance: een doórzien van alle dingen” en hij deze eigenschap dadelijk in verband brengt met het geweten van den mensch (bl. 34).

Dat verklaart ook, waarom hij eenigszins uit den toon valt als hij het neerschrijft: „Wat vroegere scholastiek overigens heeft gezegd over scientia naturalis (zelfkennis) en scientia libera (wereldbewustzijn) in God is zoo eigenwijs, dat wij daarover niet handelen” (bl. 35). Natuurlijk nemen ook wij niet alles voor onze rekening, wat de scholastiek over dit onderwerp heeft voortgebracht. Van haar splinterigheden ook in deze, zijn we alteminst gediend. Maar de onderscheiding zelf maken ook wij. Maar Dr. Riemens toont zich hier een trouw discipel van Schleiermacher.

Ik heb wat ruim geciteerd, om Dr. Riemens recht te laten wedervaren.

Maar hieruit is de konsekventie van het ethisch standpunt aangaande de leer van God volkomen duidelijk.

De ethische
de schepping
Hij wil
In zijn
zijn Gods
Men mo
God in Zi
Hij is o
van het s
Nietwaar
de Schrift
Hij heeft
Hij wor
alsof Hij
Wat Hij
zelfs niet
Zijns Naam
Tusschen
beschouwin
op zij elka
Wij mog
absolute o
zal belijde
Gods, afge
in een vr
openbaart
Zalige Hee
tot schepp
Water u
conscientie
Ook wij
Als Dr.
Bijbel het l
verstant
louter ver
ik daarop
Want he
Het is e
Maar het
En dat h
Want ho
wil toesta
van het ef
De werke
is niet m
logisch, oo
ze is ook
en religieu
Daarom
beschouwin
Zij is zo
En wat
die eenzijd

≡ Het amb

Den 26st
geleden zijt
aan de Vr
Wij wilt
dadelijk zie
ons kerkeli
Maar we
zich aanste
In de ge
van meetaf
Hij had
leonen en
Toen rees
vermogen
denken van
boeiend.
Als hoog
vak van z
wijden met
Prof. Rute
zoodat er
ruimte liet
Dan —
naar Den F
matiek en
legd. Ontv
Bavinck en
gens emerit
kerkgeschie
Later, in d
Dogmatiek
lingen nog
Wie, gelt
te zijn, zal
verzorgd wa
in het yak
hij zich bui
men al dra
de wonderc
zich aan h
Het kost he
en onwillek
met zijn va
In den la
Boeft zich
Prof. Knyp
waardeering
spreken. He
kennis in d
leven van C
gekoesterd,
vrij-kenn
Want niet m
in de gesch